

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

ספורים בפרשה

פעם התהלך האדמו"ר מסטרניקוב עם רבו הרב מבריסק בשכונת בית וגן בירושלים, בימי חדש אלול, ויהודי נשוא פנים נגש אליהם ודרש בשלומו של הרב מבריסק. השיב הרב: "הרי עתה חדש אלול וצריך לחזר בתשובה". תמה האישה: "וכי הרב צריך גם הוא לחזר בתשובה"? השתומם הרב מדבריו שלא הוטבו בעיניו, והוא נפרד ממנו לשלום. שעה ארצה לאחר מכן, לא מצא הרב מרגוע לנפשו והוא פנה אל מלווהו: "וכי אני לא צריך לחזר בתשובה? וכי אני אלא בשר ודם והתורה לא נתנה גם בשבילי"? גם לאחר מכן עצר פמה פעמים בדרך ואמר: "בבריסק לא היה קורה לי דבר כזה, משמע שרוחות זרות נושבות בירושלים". ספור זה היה מרגל על לשונו של האדמו"ר מסטרניקוב והתבטא: "פמה היו מוכנים אישים נבכדים רבים לשלם, כדי שיאמרו להם שאינם צריכים לחזר בתשובה. ואלו דעתו של הרב מבריסק לא היתה נוחה מזה, עד שהגדיר את השואל כאחד שאינו מן הישוב".

באחד מימיי חדש אלול, נכנס רבי אליהו מאיר בלוח, ראש ישיבת טלז, אל היכל בית המדרש הישן, וקרא בקול מעורר לבבות: "אלול! הקירות רועדים". למרבה החרדה, באותו רגע התמוטטה התקרה הגבוהה שבהיכל, אך למרבה הנס לא נזקקו הבחורים שישבו בצדו השני של ההיכל. החברה, כי התקרה היתה ספוגה פלה במים ובאדים שהתפשטו בקומה העליונה והללו התלישו את אחיזת קורות הבטון שתמכו בתקרה. אחד התלמידים הפליא לציין, כי למרות הנפילה לא קם ולא זע אף אחד מהבחורים. פלם המתנין עד שהאבק יסקע וראש הישיבה המשיך בשעור המוסר שלו, כאילו מאומה לא ארע.

בחדש תשרי, החדש האחרון לימי חייו של רבי יהודה צדקה, התחזק למרות חלשתו והגיע תכופות להיכל ישיבת פרט יוסף שבראשע עמר. הגעתו הבעירה בלבבות התלמידים אש שלהבת של חזק והתחדשות, והוא תבע מהם להכפיל את המאמצים בשקידת התורה, ביראה טהורה ובעבודה שבלב זו תפלה. העיד המשגיח בישיבה, כי אותה שנה היתה אחת השנים הפוריות בתולדות הישיבה, פאשר עצם דמותו של ראש הישיבה הנערץ הפיחה בבחורים רוח חיים ורוממה אותם לפסגות געלות.

זקנותו של רבי יחיאל מאלכסנדר, הוא נחלש בגופו והרופאים יעצוהו לנסע אל מעינות ישועה בערי מרפא. ההכנות לנסיעה נמשכו פמעט כל חדשי הקיץ, ובסופו של דבר עלה בידי המקרבים להוציא את הנסיעה אל הפעל בפרס חדש אלול. לא עברו אלא יומים, וביום הראשון לחדש אלול הודיע הרבי לבני ביתו כי בדעתו לחזר אל מקומו. התפלאו מקרביו והרבי הסביר: "הרי כל מסרתנו לעורר תשובה בעולם, וכאשר ישמעו שאחרי טרחות כה רבות והוצאות כה מרבות, חזרנו הביתה כדי להתבונן פראוי ליום הדין, ודאי ועורר הדבר את השומעים לתשובה, ובשביל כך פדאי כל המאמץ וההשקעה הגדולה".

פנינים

ראש השנה - מדוע נקרא היום ראש השנה ולא ראשית השנה? כי השפעת יום זה היא בבחינת ראש, המשפיע ונותן חיים לכל איברי האדם. כך משפיע היום חיים של תשובה ומעשים טובים לא רק לימי התשובה, אלא לשנה כלה. (ספרים)

אריה שאג מי לא יירא (עמוס ג, ח) - ימי התשובה רמוזים בשם אריה - אלול, ראש השנה, יום הכפורים, הושענא רבה, ובמים אלו צריך האדם לתקן מעשיו. (אלף המגן)

ראש השנה בגמטריה 861, כמנין אבות אמהות, כי זכות האבות והאמהות עומדת לימינו בראש השנה להפקד בדבר ישועה ורחמים. (צבי לצדיק)

שנהיה לראש ולא לזנב - לראש ראשי תבות לעשות רצון אבינו שבשמים. (בר יכרד ישראל)

צריך האדם לזכר שני תמידין כהלכתם. אם יקם וחסאטי נגדי תמיד יגיע לתקנה ושלמות רוח, יגיע לשויתי ה' לנגדי תמיד. (הס"ק מרוז'ין)

יום תרועה יהיה לכם (במדבר כט, א) - תרועה היא מלשון רעות ואהבה. בחדש השביעי באחד לחדש, עם תחלת השנה, יום תרועה יהיה לכם - יש לעורר יחס של רעות ואהבה ביניכם. (תקו משה)

מחק ברחמיך תרבים שטרי חובותינו - ראשי תבות בשמחה, כי על ידי השמחה אפשר לקרע את גזר הדין. (פרפראות)

כי זכר כל הנשפחות אתה הוא (מתפילת מוסף של ר"ה) - אותן מצות שהאדם לא זוכר שעשאן, אלו חביבות ועולות לפני ה', כי הוא לא מתגאה בהן. (ספרים)

השופר פיו צר ופתחו רחב, כדי לרמוז על הפסוק: מיהמצר קראתי יה ענני במרחב יה, כשהאדם תוקע ופותח פתח קטן, הקדושי פרוץ הוא שומע לתפלתו ומרחיב פתחו. (פרפראות)

אתגך נאה פנגד לא תעשה

בעת כהנתו של רבי יוסף חיים זוננפלד פראב"ד בבית דינו של רבי יהושע לייב דיסקין מבריסק בירושלים, הזדמן לפניו דין תורה שהיה בו סכסוך קשה ומסבך בין שני צדדים, שהיו נצים ביניהם ומבצרים בעמדותיהם. לאחר שמיעת הצדדים ועיון מעמיק בדיו העומד על הפרק, הוציא בית הדין את פסקו לטובת צד אחד, כפי ראות עיני הדיינים ושקול דעתם הברורה. כשקבלו שני הצדדים את פסק הדין, ראה הצד המפסיד את עצמו נפגע מהחלטה שהיתה למרות רוחו. היו בקרב צד זה כמה תקיפים בדעתם, שפרבו להשלים עם פסק הדין ולא אבו לקימו. קמו כמה עזי נפש מביניהם, ירדו אל ביתו של רבי חיים בשכונת פתי מחסה, ופרצו פנימה ללא נטילת רשות. עם הכנסם, החלו בצעקות וגדופים והאשימו את הרב בהטית הדין שלא פהלכה ובהוצאת החלטה מעוותת. היה זה בשבוע שלפני ראש השנה, והרבניית ששהתה באותה שעה בחדר הסמוך, נבהלה לשמע הגדופים והצטערה צער רב. מפיון שהימים היו סמוכים לימי הדין, פגעו דבריהם מאד בלבם הרגיש, מחשש שמא תשפיע הקפדה של בעלי הדין על פה זכותם בראש השנה, והיא פרצה בבכי מר.

כל אותו זמן, ישב רבי חיים במקומו בשלנוה נפשית והמשיך לעין בתלמודו. כשגברה הקהומה והצעקות עלו, הזדקף לפתע מלוא קומתו ופנה אליהם בקול תקיף ונמרץ: "שמעו נא מה שבוצעני להגיד לכם!" בחדר השלך הס, והרב המשיך: "אם צדקתם בטענותיכם עלי, ואני ובית דיני טעינו בשקול הדעת, הרי כבר מסרתם דינכם לשמים וד' הטוב יכפר בעדנו. פי איר לו לדון אלא מה שעיניו רואות".

"אבל", הרעים רבי חיים בקולו "אם הצדק אתנו והוצאנו דין אמת לאמתו, הרי אז... הרי אז..." הוא חזר על דבריו פעמים ועשה הפסקה כלה. מיד החזירו פניהם של המתחצפים מקולו התקיף של רבי חיים והם נבהלו לנפשם. הם צפו להתגובה עזה ונמרצת וחרדו איש אל אחיו מזעמו של הצדיק ומגחלתו. אך למרבה תדהמתם שמעו את המשך דברי הרב: "אם אמןם צדקנו בדינו ואין לכם שום טענה פנגדנו, הריני בזאת להודיע לכם פי אני מוחל לכם במחילה גמורה על כל הצער שגרמתם לי ולבני ביתי בצעקותיכם, והריני מברך אתכם שתפתבו ותחמתו לחיים טובים ולשלום". המומים ומבישים מהרו האנשים להסתלק מביתו של רבי חיים, בטרם יחושו בהם השכנים ובקלונם.

ר' ישראל יעקב ברנשטין, שכנו של רבי חיים, נחרד ממקומו לשמע צעקות ההתפרצות והוא מהר לדירתו של רבי חיים. הוא עוד הספיק לשמע כמה בטויים פוגעים מצד המתפרצים ולאחר מכן את הכרזתו של הרב. כשיצא האחרון מן הבית, פנה אל הרב ושאל: "אם אמןם מחל להם הרב בלב - ניחא, פי הרי כך דרשם של צדיקים למחל לכל מי שהכעיס אותם. אבל לשם מה הודעת להם בפומבי שהגד מוחל להם, האם לא היה טוב יותר שיתיפסרו במצפונם, יתהירו בהתנהגותם המבישה ויבואו לבקש מחילה פדת וכדין?"

"חכמתך בדעת", אמר רבי חיים, "הנה מתקרבים והולכים ימי הדין אשר בהם עושה כל אדם את חשבון נפשו, ובודאי פשיגיע ערב יום הכפורים יתחילו להתרה בכל מה שעוללו לי וצערו את בני ביתי, ויצרו לחזור בתשובה לבוא לבקש ממני מחילה. אז יתחיל יצרם לפתותם: 'אף תקניעו ותשפילו עצמכם לבוא ולבקש מחילה?!' ובכדי לשכנע אותם, יתחילו להסביר להם שבעצם צדקים הם, וכל מה שעוללו לי היה פדיון, ונמצא ששוב יפשו בעונם וחלילה יענשו בסבתי ביום הדין. לכן הכרזתי מראש שהנני מוחל להם, והיה אם יתהירו בתשובה בימי הדין והסליחות, יקל עליהם לחזור בתשובה ולהודות בשגיאתם, ומיד יסלח להם ונמצא הכל פל על מקומו בשלום".

ואמןם, בערב יום הכפורים בשוב רבי חיים מהפתל המערבי, פגשו ראש המתפרצים והוא בקש ממנו מחילה. נתרצה לו הרב ומחל לו בכל לבו. לפני שנפרדו שאלו רבי חיים: "האם כבר קנית אתגך?" ענה הלה בנימה של יוהרה וזיחחות הדעת: "אתגך מהדר פנה, שזכיתי לו השנה טרם נדמן לי מעודי. כליל השלמות, פרי עץ הדר פכתוב. אמןם עלה לי בדם קרבים ושלמתי בעבורו חצי נפוליון זהב, אבל פרי הדר פנה את מחירי". הביט בו רבי חיים במבט סלחני ואמר לו: "הגע בדעתך, על קיום מצות עשה מחיב האדם להוציא עד חמש מנכסיו. אבל פדי לא לעבר על לא תעשה, עליו לותר על כל מזונו. ועתה נתבונן נא יחד: אותה מצות לא תעשה של אלקים לא תקללי באיזה מקרה היא עוסקת? אם בעל הדין חושב שהדין צודק, בודאי לא יקללו אלא יברכו. אלא ודאי הפנה שגם אם בעל הדין בודה שהדין טעה וענת את דינו, קים הלאו שאסור לקלל את הדין. ועתה התבונן בטובה ושקל במאזני שכלך, אם נהגתם פשוטה!?"

מאורות

הגאון רבי מאיר ליבוש מלבי"ם זי"ע ליום ההולאל א' בתשרי תר"מ

מגדולי הגאונים, מגיד מפרסם ומחשובי הפוסקים בדורות האחרונים, מפרש המקרא בשיטה יחודית ומחבר ספרים מפרסמים רבים. שם משפחתו המקורי היה יוסר, שמשמעותו לכו, ויתכן שתרגמו תחלה למלבי"ן, אולם לאחר מכן שנהו למלבי"ם - ראשי תבות: מאיר ליבוש בן יחאל מיכל. מצעירותו התבלב ככשרונות נעלים ושמש קרב בקהלות מפרסמות בירושל, אך סבל רבות בימי חייו מידי המשפילים, לאחר שעמד בחרוף נפש על קדשת התורה וחסיונות המסרת. בהלשנה נבזית, הוא נכלא בשבת והוצא לחפשי בהשתדלות השר ר' משה מונטיפיורי. במשך כל חייו נדד במדינות רבות ולא מצא מנוח לכף רגלו, עד פטירתו בעיר קוב. גיגיל עשירים, חבר את ספרו רחב הדידים "ארצות החיים" על שלחן ערוך ארח חיים, שהגה גלים בעולם התורני. נודע בשיטתו היחודית בפרוש הפרקוב על התורה, ונכרת בו שליטתו המלאה במכמני לשון הקודש, פיזע נרחב בכל מקצועות התורה ובחכמות חיצוניות. בספרו הוא מוכיח פי דרשות וז"ל מעגנות בפשוטו של מקרא וכל מלה בתורה יש לה משמעות משלה ואין בה פכל לשון, כגון בשמות נרדפים, פכלי תחבירי הפסוקים ועוד. נשתמרו ממנו אורות כנה ויחודיים רבים, וביחוד השבחות קולעות שענה למחרפיו שבקשו לקנעק את סודות היהדות. הוא השיב להם מנה אפים ויכל להם.

יוסיף דעת

ראש השנה הוא המועד היחיד בשנה שהוא בן יומיים, גם בארץ ישראל. בזמן בית המקדש וגם אחרי חורבן ביהמ"ק השני, היו מקדשים את החודש על פי עדים, וכל המועדים היו עשוי אוהו היום קודש ומחור קודש, כי לא היתה אפשרות להודיע להם באיזה יום חל ראש חודש לחישוב המועדים. מכיוון שראש השנה חל ביום ראשון של החודש, עשו מספק שני ימי ראש השנה, וכן אם באו עדים מן המנחה ולמעלה התקינו ששני הימים יהיו קודש. בעיר ירושלים עצמה, נהגו ראש השנה רק יום אחד, לעומת הערים שמחוזה לה. בשנת ד'ק"ט, ביטל הבל נשיא את קידוש החודש עקב הנוצרות והמאורעות תחת שלטון רומי, ומאז נקבע הלוח העברי על פי סוד העיבור שנמסר מדור לדור עד אדם הראשון. הראשונים כבר נחלקו במנהג ארץ ישראל, האם עליהם להמשיך לקדש את שני ימי ראש השנה או לא, והיו תקופות בזמן הגאונים שנהגו בארץ ישראל רק יום אחד, אולם לא היתה דעתם של גדולי הפוסקים נוחה מכך. כך משמע מדברי רב האי גאון ורובנו חננאל, שצריכים בני ארץ ישראל לעשות אותו שני ימים, ועושים אותו רק יום אחד, כך גם כתב הר"ף והרא"ש וכך פסק הרמב"ם שצריך לנהוג שני ימים קודש, וכן הנהיגו הראשונים הכלל למועשה. בעל המאור חולק על דעה זו וסובר שהמנהג המקורי בארץ ישראל היה לחגוג יום אחד ורק בזמנו באו מחכמי פרוצציה והנהיגו לעשות שני ימים טובים. הרמב"ן חולק עליו ולדבריו, המנהג לחגוג יום אחד נוצר בארץ ישראל לאחר הגלות הקשה כשלא היו בני תורה. יש שמסבירים, כי המנהג הקדום בארץ ישראל היה אומנם יום אחד כדברי בעל המאור, אולם לאחר שנמנעה מהם לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, כשלא היה להם בית דין מוסמך, התקינו שני ימים כדי שיתקעו ביום השני, ולא יתקיימו בהם דברי רבי יצחק: "כל שנה שאין תוקעין על בתחילתה מריעין לה בסופה".

השוֹפֵר שֶׁהֵבִיא לְפָדִיּוֹן שְׁבוּיִים

זה כמה ימים שרבי נחמיה מתהלך עצוב ודואג. אף אחד לא יודע את הסבה והוא עצמו לא מגלה מאומה. רבי נחמיה שמש בשוחט בעירה דלינץ שבאוקראינה, והיה גם בעל התפלה ובעל התוקע. בין מנחה למעריב היה מוסר שעורים לעמלי פנים שהרויחו לחמם ב'שר וקבעו עתים לתורה, ובנוסף שמש גם במסדר קדושין וכמוהל ממוחה. הוא היה גם הקורא בתורה בכל שבת ומועד ואף על שאלות בהלכה היה פוסק לבני העיר, יוצא אפוא שרבי נחמיה היה איש האשכולות ושמש כ'כלי קדש' בעירה. שידו בכל ענין שבקדשה.

בראש חודש אלול התגלה הסוד לפשר עצבותו של רבי נחמיה. לאחר התפלה, המותין הקהל לתקיעת השופר שלו בבבל שנה, אולם רבי נחמיה עמד על מקומו וקול השופר לא נשמע. התברר, כי פגושג רבי נחמיה להוציא את השופר ממקומו בארון הקדש ורצה לנסותו לפני הימים הנוראים, קרב את השופר אל פיו ונסה לתקע, אך מן השופר יצאו קולות שונים ומשונים ולא קול שופר. בדק היטב את השופר ונחרד. סדק עמק נבקע בשופר לכל ארפו והוא נפסל. רבי נחמיה שמר את הדבר בסוד ונשא את עצרו בלב. הוא ראה בכך סמן לא טוב בעבורו, והסיק כי ודאי אין הוא ראוי יותר לזכות במצות תקיעת שופר את העדה הקטנה בדלינץ. בדמיונו הוא ראה כבר את עצמו מתקרב לסופו והדבר הביאו לעצבות ושכרון לב.

נסו יהודי העירה לנתמו ולעודדו. ומה בכך אם השופר נפסל? וכי אי אפשר להתקין שופר חדש? עוד באותו יום רכשו איל גדול ושלמו את תמורתו המלאה. רבי נחמיה שחטו פדין והניח את שני קרניו במים ורתחים פדי להכין מהם שופר הגון. אולם מעשה שטן הצליח. קרן אחת נבקעה מעצמת החם והשניה נסדקה כאשר נסה רבי נחמיה להוציא את העצם שבה. הדבר הגביר את פחדו של רבי נחמיה והוא היה בטוח בלבו כי מן השמים לא רוצים שיתקע יותר בשופר והסמן בשור רעות.

חדש אלול עבר על רבי נחמיה כשהוא מסתגף בתעניות ומענה את גופו גיסורים, הוא הרבה במצות ומעשים טובים ומעט בדבורים. סמוך לראש השנה, הגיע לביתו אורח בשם ר' ברוך. ארחו רבי נחמיה בכבוד והגיש לפניו אכילה ושתייה, ולאחר מכן אף הציע לו מטה לישון, אך האורח התנצל כי הוא ממנה בדרבו בענין חשוב ואין הפנאי בידו להתעכב אפלו רגע. התענין המארח על מטרת בואו והלה ספר:

"בדרכי נדודי על פני העירות והפפרים למכר את מרבתי, הגעתי לכפר קטן בסמוך לכאן, ומיד כשהגעתי הקיפוני הגויים והביאוני אל כמר הכפר. הלה שכב זה מספר ימים על מטת חליו ובקש שביאו לפניו את היהודי הראשון שיפגשו בכפר. נבהלתי לנפשי מאד, ולא ידעתי איזו עליה מבקש הכמר לטפל עלי, אולם להפתעתי בקש הכמר מכל הנוכחים לצאת מן החדר וספר לי בקול חלוש, כי בביתו גר בחור יהודי וכרצונו להשיבו לעם ישראל, אך אין הוא חפץ להחזירו אלא לרובם של היהודים." "באתי לכאן", המשיך האורח את ספורו, "כדי לבקש מפרך למהר ולבוא אתי אל הכפר, ואציג אותך קרב יהודי. כך נובל להציל נפש מישראל".

לשמע הספור המסעיר, לא השתהה רבי נחמיה אף רגע אחד. הוא לבש במקירות את מעילו ושיניהם יצאו כמרקבה מהירה אל בית הכמר ומצאוהו נאבק עם מר המנות. כשראה הכמר את הרב, לחש: "לפני שלשה ימים חלמתי פיצד מובילים אותי במרומי שמים, ולפתע מגיע במרוצה אדם שרצה כמו רב יהודי, ובמקל אשר בידו הנה אותי נמרצות כשהוא קורא: 'כל זאת משום שמחזיק אתה בביתך את אנטון ומקומך בגיהנם'. כשהתעוררתי, הבנתי את פשר החלום. לפני שנים רבות, התגורר בכפרנו יהודי שהיה אדם הגון וחי בשלום עם כל שכניו, אך כאשר בנה בית כנסת חדש בעירה התנפלו עליו אכרים נוצריים מוסתים והרגו את כל בני המשפחה. רק ילד קטן נותר לפליטה, ואני רחמתי עליו וגדלתי אותו בביתי בשם הנוצרי אנטון. הנה הוא לפניכם, יהודי הוא. קחו אותו ולמדוהו את תורת ישראל".

באצבע רועדת החוה הכמר על ארון קטן בפנת החדר ואמר: "שם מונחים מה שהצלחתי להציל מביתו השרוף של היהודי, חמשה ספרים וקנן של איל". לבו של נחמיה ההסיר פעימה: "שופר! לא עברו דקות ארבות והכמר נפח את נשמתו. אנטון עמד מאבן ונפחד ליד שני היהודים. הכמר מת, לאן ילך עקשו? הסר דאגה מלפניו" אמר לו רבי נחמיה והניח יד אוהבת על כתפו. יהודי נולדת ויהודי תשאר, אני אהיה לך פאב ואתה לי כבן.

רבי נחמיה חזר לביתו כשלבנו מלא שמחה. לא רק שופר פשר ומהדר עלה בידו להשיג, אלא זכה בנוסף לכך למצות פדיון שבויים. את פניסתו לעירה, לוותה תקיעה גדולה וארבה שהתהדה על פני כל רחובות העירה וכלם ידעו כי רבי נחמיה יתקע שוב בראש השנה כמקמים ימיהו.

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפנשה

הנה ידוע הוא דינא דבא שמתחיל על כבודו כבודו מחול, מה שאין בו מלך שמתחיל על כבודו אינו מחול. והכא דקדק יצחק אומר בנייה משמש דאנים בערך בניי שמתחיל להם וכבודו מחול, אבל מלכם הוא ומרדו בו ולזה אמר בנייה. לכן השיבו יצחק למה תאמר כדברך הנה בני ולא בנייה, הלא מאן קראת אותו בני, ואם כן מצית למתחיל להו כדון אב לבנים.

פרשה זו תעיר האדם על רוח ה', אחינו אשר שכב בתוכנו, ואמר כי ימיה אחיה שהוא רוח החיים אשר נטע בתוכנו לחיותינו, אם ראה האדם כי לא האיר בתורה ולא במצות כי אין עניי כי אם מן התורה והמצות, ומטה דו וההשיק אורו והודו, עמך פרוש לצד היותו עמך הוא שנתמוטט שזולתה היה אורו מאיר מסוף העולם ועד סופו, ותמצא שיבקש ה' לתחזיר לו רוחו כאשר נתנה, כאומר ורחוח תשוב וגו' ואמר ז"ל, הנה לו כמו שנתנה לה, ויצו ה' והחזקת בו פרוש שיתחזק לשוב בתשובה להשיבו למכונו, כי אין לה דבר המעמיד לרוח החייוני במקום גבוה בתשובה. אולי שרקו בדבריהם שיעשו תשובה לכסוף ואין לה דבר שעומד בפני התשובה, והוא אומר ועתה ואמרו ז"ל ואין ועתה אלא תשובה.

אמר הקב"ה לישאל הבן יקיד לי אפרים אם ילד שעשעשים, הרי בני ישראל אתם לי כבן קטן חביב לאביו. וכמו שאנו עושים לבנים קטנים שנשקים ומחפקים אותם, אף על פי שדרך הילדים להיות מולכללים ומטנפים משדרי מאכל וכדומה, אף על פי שמלכללים אתם מעונות בכל זאת חביבותכם לפני.

דברי הימים

בראש השנה מתחיל מניין חדש של השנה לבריאת העולם. מניין השנים נקבע לפי מחזור הירח, שהוא בן 354 ימים, והוא קטן ב-11 יום משנת השמש שהיא בת 365 ימים.

נצטוונו בתורה לקבוע את חג הפסח בחודש האביב, ולכן מוסיפים מדי כמה שנים חודש אדר נוסף המעבר את השנה ומסדרה בהתאם לעונות השנה. חודש אדר מיתוסף 7 פעמים בכל מחזור של 19 שנה בהתאם לסדר של ג'א"ח ט"ו, דהיינו בשנים ג, ה, ח, י"א, י"ד, י"ז, י"ט.

מניין השנים מופיע לראשונה בהתאם ליציאת מצרים: "בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים", וכן בתחילת ספר מלכים בעת הקמת בית המקדש הראשון: "בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים".

בתקופת השופטים ומלכי ישראל, מנו את השנים על פיהם. בזמן בית המקדש השני, מנו את השנים על פי מלכי אומות העולם. בנוסף, התחילו לספור בתחילת ביהמ"ק השני את "מניין השטרות" שהתחילה כאשר פסקה הנבואה בישראל בפטירת אחרוני הנביאים, חגי, זכריה ומלאכי.

מניין השטרות מתחיל בשנת ת'מ"ח, שהוא אלף שנה בדיוק לאחר יציאת מצרים, ויש אומרים שמתחיל שנתיים לאחר מכן בשנת ג'ת"ג, ונתנו לכך סימן: "גינת ביתן המלך" - ג'ת"ג. במניין זה השתמשו בכתובות ובגיטין במשך מאות שנים, וגם הרמב"ם השתמש בו יחד עם המניין לבריאת העולם. המניין השתמר עד היום בקרב יהודי תימן.

מטעים

ביום ראשון של ראש השנה, קודמים בתורה את פקידת שנה אמנו ובהפטרה בספר שמואל על פקידת הנה והלכות שמואל הנביא. שתייהו נפקדו בראש השנה, שהוא יום מסגל לפקידה טובה ולקבלת תפילותינו.

הקריאה של יום שני היא פרשת העקדה כדי להזכיר את זכות עקדת יצחק, ויש אומרים שהיא נערכה בראש השנה שכן "והאלקים נסה את אברהם" בגימטריה "ראש השנה". מפסידים בדיקמה "פה אמר ה' מצא חן" ובה נזכרת רחל שגם היא נפקדה בראש השנה ומזכר בה הפסוק "הבן יקיר לי אפרים" אשר "מדי דברי בו ובר אפרונו עוד", לרמז על אהבת ה' לבניו.

בעבור הרעמה

(שמואל א' ח.א)

הריש דגושה שלא כרגיל. והוא אחד המקומות הבודדים שחרי"ש נדושת, למרות שבכללים היא דומה לאותיות הרגילות. הרד"ק כתב שהסבה היא לחזק הקריאה, ואחרים כותבים שהסבה היא להזכיר את קולו של הרעם, כדברי המדרש: "את מרעמת אותה עלי, חידד אין רעמין שאין אחריהם מטר ומיד אני פוקדה".

לקמה תבכי ולמה לא תאכלי

(שם)

לקמה מלעיל והמ"ם רפוייה, צורה הרבה בתנ"ך.

מדגש

ראש השנה נקרא בתורה "יום תרועה" על שם המצוה העקריית שבו, לתקע בשופר. נחלקו חכמים על פשר התרועה שהיא דומה לקול בני, האם היא מרפפת משלשה קולות ארבים פעין גניחות, או מקולות קצרים פעין וכלות. כדי לצאת די ספק, קבע רבי אבהו לתקע את שתי האפשרויות, ותוקעים תשר"ת, תש"ת ותר"ת. בזה נאמר ששניהם צריכים, כי התרועה היא רמז לדיו קשה, והשברים לדיו רפה כי הם דומים לאדם שגונח מלבו שהוא חלש ורפה. על משמעות השם תרועה, כתב רש"י שהוא לשון תפלה ורצון. תרגום יונתן מפרש ברצון, האבן עזרא מפרש בשמחה והרמת קול, הרקנטי מפרש לשון חבור ורעות או לשון התרועעות והלשה, והוא רמז למדת הדיו.

ממלכה

יהודי פקח נכנס פעם אל הברון גינבורג בפרוס ראש השנה. ברכו הלה בברכה הנהיגה לזכות לבתיבה וחתיקות טובה. חזי היהודי והשיב: "יתן לי הברון את החתימה שלו בלבד, אל הפתיכה כבר אמצא דרך בעצמי"...

יהודי אחד היה, שלא היה דעתו נוחה ממנהגי ישראל, לומר תשליך בראש השנה ולעשות כפרות בערב יום הכפורים. אמרו עליו בצהות: "יהודי זה עושה כפרות עם התשליך"...

רבי אהרן מבלז, היה איש קדוש, שקוע בלבו בעבודת ה' כל ימיו, פסלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. באחד הימים, התפללו מקרביו לשמע מפיו, כי ברצונו להזמין גן שיינכש את כל העשבים והקוצים בחצר הבית בתל אביב וכיון שם גנת נוי. החסידים התלחשו ביניהם ונסו למצא סבה לצערו הבלתי מובן של הרבי, שמעולם לא הביט מחוץ לארבע אמותיו, אך קימו את בקשתו. עוד באותו יום הזמן גן מקצועי, שהחל בעבודתו וכעבר תקופה קצרה, התנוססה בחצר גנת נוי מרהיבת עין. כשהשלמה המלאכה, לא יצא הרבי כלל להביט בגנה, ובקש רק שהגן ימשיך את מלאכתו בטפוח הגנה פמקבל. עברה שנה והגיעו ימי חדש אלול. חרדת התשובה הקיפה את כל הבאים אל בית הרבי, ובערב ראש השנה פשהמונים צבאו על פתח החדר וצפו לברכה, קרא הרבי למשמשו וצנה להודיע לגן פי היום הוא יום עבודתו האחרון, מפיון שעמה מתחילה שנת השמשה ועבודת האדמה נאסרה. או אז הבינו החסידים אל נכון את סוד מעשי הרבי. כדי לקיים את מצות השמשה בהלכתה, שכר הרבי את שרותי הגן במשך השנה בלה, כדי שבהגנס השנה יוכל לקיים את צווי התורה "ושבתה הארץ שבת לה".

מדי שנה, בפרס ליל ראש השנה, כאשר היה נכנס השמש אל רבי שמחה זיסל הסבא מקלם, כדי להזמין לתפלת ערבית של ליל הקג, היתה תוקפת אותו תרדה גדולה מאד וברב רטט ופחד היה ממלמל: "הנה כבר באה ההזמנה מבית המשפט להתצב לדיו".

בעת מלחמת העולם הראשונה, נתפס בחור ישיבה על ידי חילים וכמו במצב מלחמה, גזרו הללו עליו ענש מות ללא חקירה ודרישה. העמידו את השבוי לפני פתח יורים וכונו אליו מכונת יריה, אך משמים ארעה תקלה והקליעים לא נורו לעברו. במשך פרע שעה נפו לירות בו אך ללא הצלחה. הבחור נצל את המהומה והבלבול ועלה בידו להמלט מן המקום. אולם, מרב פחד המות שנפל עליו, הלבינו כל שערוותיו בעודו צעיר לקמים. שמע הספור הגיע לאזניו של ה"חפץ חיים" והוא אמר על כך, כי ספור זה הוא משל נפלא עד כמה צריך האדם לפחד מיום הדין ולהמחיש לעצמו פיצד יחרד לבו מהיום בו כל מעשיו יהיו גלויים לפרטיהם ויקבע גזר דינו לטובה.

משרתו של ספר, עבר בערב ראש השנה ליד ביתו של רבי לוי יצחק מברדיטשוב. רחוק היה העוזר מדרך התורה והוא הלך בגלוי ראש ובלוריתו מגדלת. ראהו הצדיק ובקשו להכנס אליו: "למה לך הבלורית הזאת?" השיב הנער: "מסתפרים אצלי שרים ופריצים, ואני צריך להתנאות בפניהם". הציע לו הצדיק: "אני אתן לך מטבע זהב בשכרה, כדי שתסיר את בלוריתך ולא תעבר על זבחקתיהם לא תלכו". סרב הנער והצדיק הכפיל ושלש את השכר, אך הוא נותר פסורבו. אמר הצדיק: "אם תסיר תכף את בלוריתך, אני מבטיח לך עולם הבא!" פששמע הבחור דברים אלו, שלף מכיסו מספרים וברגע אחד נזח את בלוריתו. עמד הצדיק והמליץ לפני הקב"ה: "רבונו של עולם! ראה נא, מה גדולה וחזקה היא אמונתם של היהודים, אפלו של הפשוטים שבהם. כמה יגיעות צריך אדם לטרוח כדי להשתפר מטבע זהב אחד, וכל שבן שנים ושלשה, וכל זאת לא רצה איש זה לטל את השכר. אך פששמע על חלקו בעולם הבא, נעתר מיד, למרות שמעולם לא ראה את העולם הבא בעיניו".

רבי אלחנן וסרמן, היה מפציר בתלמידיו ומבקש בתחנונים, שלא יכבדוהו בעליה בראש השנה. כשתמהו על בקשתו המוזרה, פי הרי הלכה היא שראוי להדר ולעלות לתורה באחד מעשרת ימי תשובה, הסביר: "חושש אני להתבלט בימי הדין, פן יבקרו בשמים את פנקסי זאת מעשי בעולם הזה. מעדיף אני לקיים בימים אלו 'תווד עמי אנכי ישבת'".

חסיד אחד, עמד מחוץ לחדר תפלותו של רבי שלום יוסף, בנו הבכור של רבי ישראל מרז'ין, בשעה שהתפלל את תפלותו. לא שמע האיש לא קול ולא תנועה, רק קול צעדיו של הצדיק כשהוא מתהלך אנה ואנה בחדרו. לאחר התפלה נכנס המשמש לחדרו והוציא משם פתנת לחה ותלה אותה ליבוש. התפלל האיש והמשמש אמר לו: "כך זה מדי יום. לאחר התפלה גאלצים אנו להחליף לו את הפתנת". כשבא האיש אל רבי ליבוש מטומשטוב וספר לו על הפלא שראה, אמר לו: "זוהי הבחינה שנוקרת בקדשת כתר של ראש השנה יעות בלי לאות מחיל פסא, והדבר נעשה מרב פחדו של רבי שלום יוסף מהדר גאון ה".

"אשמת האדם החוטא אינה על חטאו, שהרי יצרו גדול הימנו וכחו אפס פנגדו.

אלא אשמתו בכך שאינו עושה תשובה, והרי יכול לעשות זאת בכל רגע ורגע" (רבי שמחה בונים מפשיסחא)